

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
докторки економічних наук, професорки,
ПЕРЕВОЗОВОЇ ІРИНИ ВОЛОДИМИРІВНИ

завідувачки кафедри підприємництва та маркетингу Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
на дисертаційну роботу Коняєвої Єлизавети Григорівни
на тему: «Науково-технічне співробітництво України та Чилі в аспекті відновлюваної енергетики»
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 – Міжнародні економічні відносини

Актуальність теми дисертації. Одним з нагальних викликів, який на сьогодні постає перед світом – це стан традиційної енергетики, що базується на використанні вугілля, нафти чи газу. Рішенням цієї проблеми є розвиток та укріплення позицій відновлюваної енергетики на світовому ринку. Сьогодні велика увага приділяється питанням економного використання енергоресурсів через різке збільшення витрат на їх видобування і виробництво, а також високу вартість нафти та газу на світовому ринку. Дослідження вчених багатьох країн світу свідчать про те, що в сучасних умовах економія 1 т умовного палива вимагає, як правило, менших витрат, ніж приріст видобування еквівалентної його кількості. Енергозберігаючий шлях розвитку економіки передбачає: значне зниження в розрахунку на одиницю продукції витрат палива, електроенергії і теплоти на кінцевій стадії їх споживання; докорінне вдосконалення видобутку, виробництва, перетворення, транспортування і зберігання енергоресурсів, що зумовлює підвищення коефіцієнту їх використання; удосконалення структури енерго-балансу в напрямку заміщення в ньому дефіцитних і дорогих енергоресурсів дешевшими і доступнішими, а також нетрадиційними джерелами енергії.

Позитивний досвід соціально-економічного розвитку країни Чилі може бути корисним для України, щоб використати в її реформах та реалізації внутрішньої й зовнішньої енергетичної політик. Тому дослідження питань, що пов'язані з двосторонніми науково-технічним співробітництвом між Україною й Чилі в контексті відновлюваної енергетики, її розширення, вдосконалення, а також

Чилі в контексті відновлюваної енергетики, її розширення, вдосконалення, а також взаємного запозичення позитивного досвіду соціально-економічного розвитку є актуальними в науковому й практичному відношеннях.

Актуальність теми дослідження підтверджується також тим, що дисертаційна робота виконана відповідно до напрямків науково-дослідної роботи кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за темами «Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин» (№ державної реєстрації 0116U001990) та «Імперативи розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів» (№ державної реєстрації 0120U100907), у рамках яких здійснено дослідження науково-технічного співробітництва України та Чилі в аспекті відновлюваної енергетики (довідка № від 15.04.2021 р. № 4002/25-А).

Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій. Наукові положення, висновки і рекомендації, що представлені в дисертаційній роботі Коняєвої Єлизавети Григорівни, є в достатній мірі обґрунтованими. Їх теоретичним підґрунтям є наукові праці провідних фахівців у галузі науково-технічного співробітництва в аспекті відновлюваної енергетики. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що в ній чітко сформульовану актуальність теми, мету, наукові завдання, об'єкт і предмет дослідження. Достовірність і обґрунтованість теоретико-методичних положень, висновків і пропозицій, висвітлених у дисертації, підтверджується комплексністю використання методичних і методологічних підходів, зокрема, методів порівняльного та системного аналізу, методів кількісного і якісного порівняння, багатофакторного аналізу, комбінованого підходу з використанням методів економіко-математичного моделювання тощо. Висновки автора базуються на фактологічному матеріалі, статистичних даних, звітах міжнародних організацій

(групи Світового банку, СОТ, МВФ, UNCTAD та ін.), результатах власних розрахунків за даними Національної статистичної агенції Чилі, Державної служби статистики України, Центру міжнародної торгівлі, рейтингу глобального інноваційного індексу, рейтингу індексу привабливості відновлюваної енергетики тощо, що також підтверджує аргументованість і обґрунтованість наукових положень і рекомендацій, що виносяться на захист. Фундаментальність та комплексність дисертаційної роботи Коняєвої Єлизавети Григорівни проявляється у всебічному і поступовому вивченні предмету дослідження. Достовірність та обґрунтованість положень дисертаційної роботи, висновків і пропозицій автора підтверджується апробаціями на науково-практичних конференціях, а також публікаціями результатів проведеного дослідження у наукових працях автора

Наукова новизна одержаних результатів. Дослідження науково-технічного співробітництва України та Чилі в аспекті відновлюваної енергетики дозволило автору отримати ґрунтовні наукові здобутки, які мають наукову і практичну цінність. У результаті проведеного дослідження автором особисто отримано такі найбільш вагомні наукові результати:

1. У результаті проведеного дослідження проаналізовано форми науково-технічного співробітництва та їх взаємодія з міжнародними економічними відносинами (стор. 23-27), визначено формування вектору інноваційної сприйнятливості рівнів ієрархії національної економіки на основі НТС (стор. 45) і запропоновано авторське визначення поняття «інноваційної сприйнятливості національної економіки до міжнародного науково-технічного співробітництва» (стор. 43).

2. У роботі розроблено авторський теоретико-методичний підхід до дослідження двосторонніх міжнародних економічних відносин за рахунок виокремлення трьох етапів його розвитку (аналіз міжнародних економічних зв'язків, визначення загальних пріоритетів розвитку та формування стратегічних перспектив з урахуванням зовнішньоекономічних стратегій) (стор. 46-59).

3. Позитивної оцінки заслугує проведена автором спроба розгляду суті формування пріоритетів міждержавного науково-технічного співробітництва на основі компаративних методів дослідження соціально-економічних систем двох країн України та Чилі (стор. 53-58), результати якого довели, що одним із факторів подолання кризи і формування основи ефективного економічного розвитку України може бути сфера науково-технічного співробітництва з країнами зі схожим досвідом розвитку. В даному випадку з Чилі Україна має схожі етапи розвитку, які можна порівняти природно-кліматичні умови, можна порівняти ресурсний і виробничо-економічний потенціал.

4. Заслугує уваги проведений автором багатофакторний аналіз на основі кореляційного методу, що дозволило виявити найвпливовіші факторні ознаки на розвиток відновлюваної енергетики в Чилі (стор. 94-109), а саме доведено, що найбільший вплив на розвиток зеленої енергетики має фактор викиди CO₂, загальне виробництво електроенергії та ВВП, що вимагає удосконалення організаційно-економічних засад для формування політик державної підтримки технологій НВЕ в країнах із урахуванням екзогенних та ендегенних факторів.

5. Автору вдалось графічно уявити поле потенційної інноваційної сприйнятливості розвитку сфери використання технологій НВЕ суб'єктами господарської діяльності України шляхом порівняльної динаміки трендів вироблення енергії на основі НВЕ в Україні та в Чилі. Дане поле інноваційної сприйнятливості є сегмент інноваційно-інформаційного простору по формуванню пріоритетів в міждержавному НТС в сфері НВЕ (стор. 91-94). Зокрема, з актуальних проблем конвергентних технологій і зачіпає питання НВЕ в плані використання в її рамках елементів НБІК-технологій.

6. Автором розглянуто можливості формування пріоритетів в міждержавній науково-технічній співпраці України і Чилі в сфері НВЕ та за результатами дослідження зроблено висновок, що форми державної підтримок є одним з основних інструментів державного впливу на підвищення темпів розвитку

НВЕ (стор. 153-158). Охарактеризовано основні форми підтримок НВЕ, використовувані у світовій практиці в порівнянні з Україною та Чилі (додаток Г).

7. Практичну цінність має розроблена автором схема енергозберігаючого (виробничо-територіального) кластера (стор. 185-187), основною ідеєю якої є підвищення інтенсивності впровадження технологій НВЕ в Україні в рамках суб'єктів виробничо-господарської діяльності регіону. В дослідженні наведено організаційно-управлінську схему реалізації даного енергозберігаючого кластера. Запропоновані заходи дозволяють наочно побачити результати роботи підприємств та енергозберігаючого кластера в цілому, а також результати прямого і активного впливу держструктур на інноваційний розвиток України (стор. 188-191).

Повнота викладення результатів в опублікованих роботах. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідають встановленим вимогам МОН України. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Відповідні публікації висвітлюють основні наукові положення дисертації, зокрема, ті, які автор виносить на захист.

Основні положення і результати дослідження викладені автором у 18 науковій праці, з яких: 2 розділи у колективних монографіях, 3 статті у наукових фахових виданнях, у тому числі наукометричних, 7 статей в іноземному науковому виданні, 6 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 24,91 д.а., з яких особисто здобувачеві належить 14,02 д.а.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що представлені автором висновки і рекомендації можуть слугувати базисом для формування напрямів і пріоритетів науково-технічного співробітництва України та Чилі в аспекті відновлюваної енергетики, забезпечують основу для подальших досліджень у напрямку обґрунтування заходів стимулювання розвитку відновлюваної енергетики, а також

розробці практичних рекомендацій щодо використання чилійського досвіду формування ефективної інноваційної системи для України у контексті відновлюваної енергетики. Основні результати дисертаційної роботи доведено до рівня концептуальних положень, стратегічних напрямів, моделей, заходів і пропозицій стимулювання розвитку відновлюваної енергетики. Підтвердженням практичної значимості роботи є те, що наукові результати отриманих досліджень, висновки і практичні рекомендації автора використані у роботі таких установ: Північно-Східного наукового центру Національної академії наук України і Міністерства освіти і науки України при виконанні науково-дослідної роботи за темою «Програмно-проектна методологія енергозбереження в регіональній системі житлово-комунального господарства», Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Управління інноваційного розвитку та іміджевих проектів Харківської міської ради при аналізі проблем використання природно-ресурсного потенціалу та стану екології, а саме при підготовці проекту «Стратегія розвитку міста до 2030 року», Представництва Європейського союзу в Україні «Team Europe» при підготовці аналітичних матеріалів відносно поглиблення інституційного співробітництва України з країнами ЄС щодо пріоритетних євроінтеграційних реформ в контексті відновлюваної енергетики, практичної діяльності ТОВ «ПОЛІМЕРПРОГРЕС». Наукові положення, висновки та результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при викладанні дисциплін «Глобальні проблеми сучасності» та «Актуальні проблеми світового господарства і МГВ».

Дискусійні положення та недоліки щодо змісту дисертаційної роботи.

Відзначаючи загалом достатній науковий рівень дисертаційної роботи Коняєвої Єлизавети Григорівни, слід відзначити, що робота не позбавлена певних недоліків і дискусійних положень, до яких слід віднести такі.

1. Практичну цінність має розроблений автором механізм застосування запропонованого НВЕ-кластеру (стор. 192), ефект від якого проявляється за такими напрямками: підвищується ефективність використання ресурсів; росте конкурентоспроможність; збільшується здатність до генерування і використання інновацій; розширюється поле інноваційної сприйнятливості в зв'язку з підвищенням інтенсивності інноваційно-інформаційних потоків і т.д. А також в рамках даних програм НВЕ-кластери могли б здійснювати популяризацію НВЕ технологій, контроль за їх впровадженням, звітність, вимір і контроль за зниженням викидів, формування регіональних портфелів зелених інвестицій, заохочення вдалих проєктів тощо. Проте, автор не враховує того факту, що для забезпечення стійкості роботи системи даного кластера необхідна відповідна інституційна і інфраструктурна основа, конкретизація якої значно підвищила б науково-практичну значимість авторської розробки.

2. Відзначаючи запропонований багатofакторний аналіз на основі кореляційного методу, на нашу думку, обрані показники (стор. 95, 97-98) лише певною мірою дозволяють охарактеризувати деякі особливості розвитку відновлюваної енергетики в Чилі, тому при оцінюванні розвитку відновлюваної енергетики в Чилі доцільно використовувати методику експертної оцінки його економічних елементів та умов їх використання («каталізаторів»).

3. Позитивно оцінюючи запропонований автором науково-методичний підхід щодо оцінювання двосторонніх міжнародних економічних відносин обраних країн, який дозволяє виокремити три етапи його розвитку (аналіз міжнародних економічних зв'язків, визначення загальних пріоритетів розвитку та формування стратегічних перспектив з урахуванням зовнішньоекономічних стратегій), що дає змогу коригувати очікувані результати послідовно після кожного етапу залежно від вибору основних складових оцінювання з метою підвищення ефективності двосторонньої співпраці, необхідно відзначити його обмеженість, оскільки запропонований підхід не передбачає врахування цілої низки характеристик категорії «міжнародних економічних відносин», таких як:

міжнародний поділ праці, міжнародний рух капіталу, міжнародна економічна інтеграція, міжнародна міграція робочої сили та інші.

4. Позитивно оцінюючи запропоновану автором схему енергозберігаючого (виробничо-територіального) кластера (стор. 187), варто було б навести критерії оцінки рівня досягнення очікуваних результатів після його впровадження, а також більш чітко прописати внесок кожного з елементів внутрішнього та зовнішнього ядра кластера у підвищення інтенсивності впровадження технологій НВЕ в Україні в рамках суб'єктів виробничо-господарської діяльності регіону.

5. В окремих випадках в дисертації використовуються застарілі назви як у окремих показників (наприклад, НДЦКР на с. 27; правильно міжнародній та вітчизняній статистиці ДіР – дослідження і розробки). Робота в цілому написана якісною науковою мовою. Слід також уточнити деякі посилання на іноземну літературу, яка згадується у тексті, та підписи під окремими таблицями та рисунками.

Водночас, слід підкреслити, що висловлені зауваження і побажання не применшують загальної високої оцінки рівня виконання дисертаційної Дисертантка роботи, практичну значущість, теоретичну та продемонструвала високу обізнаність та розуміння актуальної наукової проблеми та визначила і обґрунтувала підходи до її вирішення.

Загальні висновки по дисертаційній роботі.

Системний аналіз дисертаційної роботи Коняєвої Єлизавети Григорівни «Науково-технічне співробітництво України та Чилі в аспекті відновлюваної енергетики» свідчить про те, що вона є завершеним, цілісним самостійним науковим дослідженням, логіка і внутрішня структура якого підпорядкована поставленій меті і завданням.

Основні положення дисертації, висновки і рекомендації обґрунтовані, містять елементи наукової новизни, мають наукову і практичну значимість, пройшли апробацію на науково-практичних конференціях.

Структурна побудова дисертації, обсяг і оформлення відповідають вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та спеціальності 292 — «Міжнародні економічні відносини». Дисертація написана науковим стилем мовлення, матеріал викладено в логічній послідовності. Дисертаційна робота не містить запозичених висновків інших авторів і відповідає вимогам академічної доброчесності.

За актуальністю, постановкою завдань дослідження, теоретико-методичною обґрунтованістю, науковою практичною значущістю та отриманих результатів, подана до захисту дисертація відповідає вимогам, передбаченим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» та Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 «Порядок проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її автор — Коняєва Єлизавета Григорівна — заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань «29 — Міжнародні відносини» за спеціальністю «292 — Міжнародні економічні відносини».

Офіційний опонент:

докторка економічних наук, професорка,
завідувачка кафедри
підприємництва та маркетингу
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу
Міністерства освіти і науки України

Ірина ПЕРЕВОЗОВА

Підпис
Учений секретар
Ірина Перевозова
посвідчує
В. Прохун

